ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (έκτο τμήμα)
της 12ης Φεβρουαρίου 2004 *

Στην υπόθεση C-265/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Benelux-Gerechtshof προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Campina Melkunie BV

και

Benelux-Merkenbureau,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 2 και 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1),

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, προεδρεύοντα του έκτου τμήματος C. Gulmann, J. N. Cunha Rodrigues, R. Schintgen και F. Macken (εισηγήτρια), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: D. Ruiz-Jarabo Colomer
γραμματέας: H. von Holstein, βοηθός γραμματέας,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Campina Melkunie BV, εκπροσωπούμενη από τους T. van Innis και J. Oomens, advocaten,

— το Benelux-Merkenbureau, εκπροσωπούμενο από τους L. De Gryse και J. H. Spoor, advocaten,

— η Πορτογαλική Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από τους L. I. Fernandes και A. F. do Espírito Santo Robalo,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από την K. Banks και τον H. M. H. Speyart,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Campina Melkunie BV και του Benelux-Merkenbureau, κατά τη συνεδρίαση της 15ης Νοεμβρίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 31ης Ιανουαρίου 2002,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με απόφαση της 26ης Ιουνίου 2000, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 29 Ιουνίου 2000, το Benelux-Gerechtshof υπέβαλε, δυνάμει του άρθρου 234 ΕΚ, τρία προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 2 και 3, παράγραφος 1, της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων (ΕΕ 1989, L 40, σ. 1, στο εξής: οδηγία).

2 Τα ερωτήματα αυτά ανέκυψαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της εταιρίας Campina Melkunie BN (στο εξής: Campina) και του Benelux-Merkenbureau (γραφείο σημάτων Benelux, στο εξής: BBM) λόγω της αρνήσεως του τελευταίου να προβεί στην καταχώριση ως σήματος του σημείου «BIOMILD» που ζήτησε η Campina.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Η οδηγία έχει ως αντικείμενο, σύμφωνα με την πρώτη αιτιολογική σκέψη της, την προσέγγιση των περί σημάτων νομοθεσιών των κρατών μελών, προκειμένου να καταργηθούν οι υφιστάμενες διαφορές που μπορούν να εμποδίσουν την ελεύθερη κυκλοφορία των προϊόντων και την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών και να νοθεύσουν τους όρους ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς.

4 Πάντως, όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας, αυτή δεν αποσκοπεί στην πλήρη προσέγγιση των νομοθεσιών περί σημάτων των κρατών μελών.

5 Η δωδεκάτη αιτιολογική σκέψη της οδηγίας αναφέρει ότι όλα τα κράτη μέλη της Κοινότητας δεσμεύονται από τη Σύμβαση των Παρισίων για την προστασία της βιομηχανικής ιδιοκτησίας, της 20ής Μαρτίου 1883, που αναθεωρήθηκε τελευταίως στη Στοκχόλμη στις 14 Ιουλίου 1967 (Συλλογή των συμβάσεων των Ηνωμένων Εθνών, τόμος 828, αριθ. 11847, σ. 108), και ότι είναι απαραίτητο οι διατάξεις της οδηγίας να βρίσκονται σε πλήρη αρμονία με τις διατάξεις της εν λόγω συμβάσεως.

6 Το άρθρο 2 της οδηγίας, με τίτλο «Σημεία από τα οποία είναι δυνατόν να συνίσταται ένα σήμα», ορίζει:

«Το σήμα μπορεί να συνίσταται από οποιαδήποτε σημεία επιδεχόμενα γραφικής παράστασης, ιδίως δε από λέξεις, συμπεριλαμβανομένου του

ονόματος προσώπων, από εικόνες, γράμματα, αριθμούς, το σχήμα του προϊόντος ή της συσκευασίας του, εφόσον τα σημεία αυτά μπορούν από τη φύση τους να διακρίνουν τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες μιας επιχείρησης από τα αντίστοιχα άλλων επιχειρήσεων.»

7 Το άρθρο 3 της οδηγίας, που απαριθμεί τους λόγους απαραδέκτου ή ακυρότητας της καταχωρίσεως, προβλέπει, στις παραγράφους του 1 και 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, τα εξής:

«1. Δεν καταχωρούνται ή, εάν έχουν καταχωρισθεί, είναι δυνατόν να κηρυχθούν άκυρα:

α) τα σημεία από τα οποία δεν δύναται να συνίσταται ένα σήμα,

β) τα σήματα που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα,

γ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας,

δ) τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις τα οποία έχουν καταστεί συνήθη στην καθημερινή γλώσσα ή στη θεμιτή και πάγια πρακτική του εμπορίου,

[...]

3. Ένα σήμα γίνεται δεκτό προς καταχώριση ή δεν κηρύσσεται άκυρο κατ' εφαρμογή της παραγράφου 1, στοιχεία β', γ' ή δ', εφόσον, πριν από την ημερομηνία της αίτησης καταχώρισης και μετά από τη χρήση που του έχει γίνει, απέκτησε διακριτικό χαρακτήρα. Τα κράτη μέλη μπορούν επίσης να προβλέπουν ότι η παρούσα διάταξη εφαρμόζεται επίσης εφόσον ο διακριτικός χαρακτήρας αποκτήθηκε μετά την αίτηση καταχώρισης ή μετά την καταχώριση.»

Ο ενιαίος νόμος Benelux περί σημάτων

8 Ο ενιαίος νόμος Benelux περί σημάτων τροποποιήθηκε, με ισχύ από την 1η Ιανουαρίου 1996, με το πρωτόκολλο της 2ας Δεκεμβρίου 1992 περί τροποποιήσεως του εν λόγω νόμου (*Nederlands Traktatenblad* 1993, αριθ. 12, στο εξής: LBM), προκειμένου να μεταφερθεί η οδηγία στην έννομη τάξη των τριών κρατών μελών της Benelux.

9 Το άρθρο 1 του LBM προβλέπει:

«Θεωρούνται ατομικά σήματα οι ονομασίες, οι εικόνες, τα αποτυπώματα, οι σφραγίδες, τα γράμματα, οι αριθμοί, τα σχήματα προϊόντων ή συσκευασίας και οποιαδήποτε άλλα σημεία που χρησιμεύουν για να διακρίνονται τα προϊόντα μιας επιχειρήσεως.

Πάντως, δεν μπορούν να θεωρούνται σήματα τα σχήματα που επιβάλλει η ίδια η φύση του προϊόντος, τα οποία επηρεάζουν την ουσιαστική αξία του ή που παράγουν βιομηχανικά αποτελέσματα.»

10 Το άρθρο 6α, παράγραφοι 1 και 2, του LBM ορίζει τα εξής:

«1. Το Γραφείο Σημάτων Μπενελούξ δεν καταχωρεί ένα σημείο όταν θεωρεί ότι:

a) το σημείο που κατατέθηκε δεν αποτελεί σήμα υπό την έννοια του άρθρου 1, ιδίως λόγω της παντελούς ελλείψεως διακριτικού χαρακτήρα που προβλέπεται από το άρθρο 6 πεντάκις, Β, σημείο 2, της Συμβάσεως των Παρισίων·

b) η αίτηση καταχωρήσεως έχει σχέση με σήμα του άρθρου 4, σημεία 1 και 2.

2. Η άρνηση καταχωρήσεως πρέπει να αφορά ολόκληρο το σημείο που αποτελεί το σήμα. Δύναται να περιοριστεί σε ένα ή περισσότερα από τα προϊόντα για τα οποία προορίζεται το σήμα.»

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

11 Στις 18 Μαρτίου 1996, η Campina, που είναι γαλακτοπαραγωγός, κατέθεσε στο BBM τη σύνθετη λέξη BIOMILD ως σήμα για προϊόντα των κλάσεων 29, 30 και 32, υπό την έννοια του Διακανονισμού της Νίκαιας σχετικά με τη διεθνή ταξινόμηση προϊόντων και υπηρεσιών όσον αφορά την καταχώριση σημάτων, της 15ης Ιουνίου 1957, όπως αναθεωρήθηκε και τροποποιήθηκε, κλάσεων που

αφορούν διάφορα προϊόντα τροφίμων, μεταξύ των οποίων τα γαλακτοκομικά προϊόντα. Το προϊόν που διατίθεται στο εμπόριο στις Κάτω Χώρες με το σήμα αυτό είναι ένα γιαούρτι με γλυκιά γεύση.

12 Με επιστολή της 3ης Σεπτεμβρίου 1996, το BBM ενημέρωσε την Campina ότι αρνείται την καταχώριση για τον λόγο ότι «το σημείο BIOMILD αντανακλά μόνο τον "βιολογικό" και "γλυκό" χαρακτήρα των προϊόντων των κλάσεων 29, 30 και 32. Το σημείο, επομένως, είναι αποκλειστικώς περιγραφικό και δεν έχει διακριτικό χαρακτήρα [...] ο συνδυασμός των δύο συνθετικών δεν μεταβάλλει τη διαπίστωση αυτή». Το BBM επιβεβαίωσε οριστικώς την άρνηση αυτή με επιστολή της 7ης Μαρτίου 1997.

13 Στις 6 Μαΐου 1997, η Campina άσκησε προσφυγή κατά της αρνήσεως αυτής ενώπιον του Gerechtshof te 's-Gravenhage (Κάτω Χώρες), το οποίο την απέρριψε.

14 Στις 11 Νοεμβρίου 1997, η Campina άσκησε αναίρεση ενώπιον του Hoge Raad der Nederlanden (ΚάτωΧώρες), το οποίο, διερωτώμενο για την καλή εφαρμογή του LBM, υπέβαλε, στις 19 Ιουνίου 1998, στο Benelux-Gerechtshof εννέα ερωτήματα. Εκτιμώντας ότι τρία από αυτά απαιτούσαν προηγουμένως ερμηνεία της οδηγίας, το Benelux-Gerechtshof αποφάσισε να αναστείλει τη διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Έχουν τα άρθρα 2 και 3, παράγραφος 1, της οδηγίας την έννοια ότι, για να κριθεί αν ένα σημείο που αποτελείται από μια νέα λέξη, την οποία συνθέτουν διάφορα στοιχεία, έχει επαρκή διακριτικό χαρακτήρα ώστε να χρησιμεύσει ως σήμα για τα οικεία προϊόντα, πρέπει να θεωρηθεί ότι στο ερώτημα αυτό αρμόζει κατ' αρχήν καταφατική απάντηση ακόμα και αν

έκαστο των στοιχείων αυτών στερείται καθεαυτό διακριτικού χαρακτήρα για τα εν λόγω προϊόντα, αυτό δε δεν συμβαίνει μόνον αν συντρέχουν και άλλες περιστάσεις, λ.χ. αν η νέα λέξη αποτελεί την προφανή και αμέσως καταληπτή από όλους έκφραση ενός συνδυασμού ιδιοτήτων που θεωρείται ουσιώδης από εμπορικής σκοπιάς και δεν μπορεί να προσδιοριστεί κατ' άλλον τρόπο παρά μόνο με τη νέα λέξη;

2) Σε περίπτωση αρνητικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, πρέπει να θεωρηθεί ότι το σημείο που αποτελείται από μια νέα λέξη απαρτιζόμενη από διάφορα στοιχεία, έκαστο των οποίων στερείται καθεαυτό διακριτικού χαρακτήρα, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας, για τα οικεία προϊόντα, στερείται και αυτό εξ ολοκλήρου διακριτικού χαρακτήρα, εκτός αν συντρέχουν και άλλες περιστάσεις λόγω των οποίων ο συνδυασμός των στοιχείων είναι κάτι περισσότερο από το άθροισμα των μερών, λ.χ. αν η νέα λέξη μαρτυρεί κάποια δημιουργικότητα;

3) Διαφέρει η απάντηση στο δεύτερο ερώτημα αν υπάρχουν συνώνυμα για καθένα από τα στοιχεία που απαρτίζουν το σημείο, ώστε οι ανταγωνιστές του καταθέτοντος, που θα επιθυμούσαν να δείξουν στο κοινό ότι τα προϊόντα τους έχουν και αυτά τον συνδυασμό ιδιοτήτων που δηλοί η νέα λέξη, μπορούν λογικά να το πράξουν χρησιμοποιώντας τα συνώνυμα αυτά;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

15 Εκ προοιμίου, δεν αμφισβητείται, πρώτον, ότι τα ερωτήματα αφορούν την καταχώριση σήματος. Επομένως, πρέπει να νοούνται υπό την έννοια ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί την ερμηνεία του άρθρου 3, παράγραφος 1, της οδηγίας.

16 Δεύτερον, όπως προκύπτει από τη σκέψη 12 της παρούσας αποφάσεως, στην υπόθεση της κύριας δίκης, το BBM βασίζεται στον «αποκλειστικώς περιγραφικό» χαρακτήρα του νεολογισμού «biomild», που «αντανακλά μόνο τον "βιολογικό" και "γλυκό" χαρακτήρα των [οικείων] προϊόντων», για να συναγάγει από αυτό ότι το σήμα BIOMILD δεν έχει διακριτικό χαρακτήρα.

17 Επομένως, η ενδεχομένη έλλειψη διακριτικού χαρακτήρα που προσάπτεται στο σήμα BIOMILD πηγάζει από τη διαπίστωση ότι αυτό είναι περιγραφικό των χαρακτηριστικών των οικείων προϊόντων, δεδομένου ότι αποτελείται αποκλειστικώς από στοιχεία τα οποία είναι τα ίδια περιγραφικά των εν λόγω χαρακτηριστικών.

18 Συναφώς, προκύπτει μεν από το άρθρο 3, παράγραφος 1, της οδηγίας ότι έκαστος των λόγων απαραδέκτου της καταχωρίσεως που παρατίθενται στη διάταξη αυτή είναι ανεξάρτητος των άλλων και χρήζει χωριστής εξετάσεως (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση 8ης Απριλίου 2003, C-53/01 έως C-55/01, Linde κ.λπ., Συλλογή 2003, σ. I-3161, σκέψη 67), υφίσταται όμως προφανής επικάλυψη των αντιστοίχων πεδίων εφαρμογής «των λόγων που διατυπώνονται στα στοιχεία β', γ' και δ', της εν λόγω διατάξεως (βλ., υπό την έννοια αυτή, απόφαση της 4ης Οκτωβρίου 2001, C-517/99, Merz & Krell, Συλλογή 2001, σ. I-6959, σκέψεις 35 και 36).

19 Ειδικότερα, ένα λεκτικό σήμα που είναι περιγραφικό των χαρακτηριστικών προϊόντων ή υπηρεσιών, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, στερείται κατ' ανάγκη, εξ αυτού του λόγου, διακριτικού χαρακτήρα έναντι των ιδίων αυτών προϊόντων ή υπηρεσιών, υπό την έννοια της αυτής διατάξεως, υπό στοιχείο β'. Ένα σήμα μπορεί, εντούτοις, να στερείται διακριτικού χαρακτήρα έναντι προϊόντων ή υπηρεσιών για άλλους λόγους εκτός του ενδεχομένου περιγραφικού χαρακτήρα του.

20 Επομένως, για να δοθεί λυσιτελής απάντηση στο αιτούν δικαστήριο, πρέπει να γίνει αντιληπτό ότι, με τα ερωτήματά του, τα οποία πρέπει να εξεταστούν μαζί, αυτό ερωτά κατ' ουσίαν αν το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας

έχει την έννοια ότι ένα σήμα αποτελούμενο από νεολογισμό τον οποίο συνθέτουν στοιχεία, έκαστο των οποίων είναι περιγραφικό των χαρακτηριστικών των προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες ζητείται η καταχώριση, μπορεί να θεωρηθεί ότι δεν είναι το ίδιο περιγραφικό των χαρακτηριστικών των εν λόγω προϊόντων ή υπηρεσιών και, ενδεχομένως, υπό ποιες προϋποθέσεις. Ερωτά, ειδικότερα, αν έχει σημασία το γεγονός ότι έκαστο των στοιχείων που αποτελούν τον νεολογισμό έχει ή δεν έχει συνώνυμα.

Παρατηρήσεις που κατατέθηκαν στο Δικαστήριο

21 Η Campina ισχυρίζεται ότι ο διακριτικός χαρακτήρας των στοιχείων που αποτελούν ένα σήμα δεν είναι καθοριστικός για την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα του ιδίου του σήματος. Συγκεκριμένα, ένα σήμα διακρίνεται από τα στοιχεία που το αποτελούν, διότι αυτό είναι πάντοτε περισσότερο από το άθροισμα των στοιχείων του και έχει, επομένως, αυτοτελή υπόσταση σε σχέση με αυτά. Μόνον αν ο συνδυασμός των χαρακτηριστικών των προϊόντων ή υπηρεσιών δεν μπορεί να οριστεί διαφορετικά παρά μόνο με τον νεολογισμό, πρέπει να θεωρηθεί ότι αυτός θα γίνει αντιληπτός ως περιγραφικός των εν λόγω προϊόντων ή υπηρεσιών και ότι δεν πρέπει να γίνει δεκτή η καταχώρισή τους.

22 Κατά την Campina, αν το οικείο κοινό δεν μπορεί να αντιληφθεί διαφορετικά μια λέξη, καθ' υπόθεση περιγραφική, παρά μόνον ως την περιγραφή των ιδιοτήτων συγκεκριμένων προϊόντων ή υπηρεσιών, η λέξη αυτή δεν μπορεί να καταχωριστεί ως σήμα για τα εν λόγω προϊόντα ή τις υπηρεσίες, οπότε για τον λόγο αυτό και μόνο η λέξη θα πρέπει να εξακολουθήσει να παραμένει στη διάθεση των ανταγωνιστών για την περιγραφή των αυτών ιδιοτήτων που εμφανίζουν πανομοιότυπα ή παρόμοια προϊόντα ή υπηρεσίες. Αφενός, μια λέξη, καθ' υπόθεση περιγραφική, πρέπει να παραμένει στη διάθεση των ανταγωνιστών για τη δήλωση συγκεκριμένης ιδιότητας, αφετέρου, μια λέξη είναι πάντοτε περισσότερο από το άθροισμα των στοιχείων που την αποτελούν.

23 Το BBM υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι το σήμα είναι νεολογισμός δεν αρκεί για να διασφαλιστεί ότι καθιστά δυνατή τη διάκριση των προϊόντων ή των υπηρεσιών. Σημασία έχει μόνον εάν η λέξη, είτε είναι νέα είτε όχι, είναι κατάλληλη για την αναγνώριση των προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες ζητείται η καταχώρισή της ως σήματος. Συναφώς, πρέπει να ληφθεί υπόψη ο κανόνας σύμφωνα με τον οποίο τα περιγραφικά σημεία, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, δεν είναι κατάλληλα από την ίδια τους τη φύση για να διακρίνονται τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες μιας επιχειρήσεως. Κατά το BBM, αν ο νεολογισμός αποτελείται από στοιχεία, έκαστο των οποίων στερείται καθεαυτό οποιουδήποτε διακριτικού χαρακτήρα έναντι των οικείων προϊόντων, ο συνδυασμός των στοιχείων αυτών δεν ανταποκρίνεται στον απαιτούμενο διακριτικό χαρακτήρα παρά μόνον εάν είναι διακριτικός καθαυτός. Η αρμόδια αρχή για τη σχετική εκτίμηση του διακριτικού ή περιγραφικού χαρακτήρα πρέπει να λάβει υπόψη όλες τις περιστάσεις, συμπεριλαμβανομένης της αντιλήψεως που μπορεί να έχει συναφώς ο μέσος καταναλωτής.

24 Μια λέξη αποτελούμενη από στοιχεία, έκαστο των οποίων στερείται διακριτικού χαρακτήρα, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι είναι επαρκώς διακριτική παρά μόνον εάν εμφανίζει ένα πρόσθετο χαρακτηριστικό.

25 Εντούτοις, το κριτήριο για την εκτίμηση του διακριτικού χαρακτήρα ενός σήματος, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας, ή του περιγραφικού του χαρακτήρα, υπό την έννοια της αυτής διατάξεως υπό στοιχείο γ', δεν μπορεί να έγκειται στην ύπαρξη ή όχι συνωνύμων.

26 Η Πορτογαλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας απαγορεύει την καταχώριση σημάτων τα οποία, ακόμη και αν διεκδικούν την πρωτοτυπία ή τη φαντασία για τον λόγο ότι περιέχουν συνδυασμό δύο λέξεων, τελικώς αποτελούν μόνο το άθροισμα δύο ονομασιών οι οποίες, μεμονωμένες, δεν έχουν μια ιδιότητα επαρκή για τη διάκριση των προϊόντων ή των υπηρεσιών μιας επιχειρήσεως από αυτά άλλων επιχειρήσεων που λειτουργούν στον ίδιο τομέα δραστηριότητας.

27 Κατά την κυβέρνηση αυτή, μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις, όταν το σύνολο των στοιχείων που στερούνται διακριτικού χαρακτήρα δημιουργεί ένα σημείο που εκφράζει ορισμένη δημιουργικότητα και πρωτοτυπία, μπορεί να γίνει δεκτή η καταχώριση σήματος που περιέχει μόνο περιγραφικές ονομασίες. Κατ' αυτήν, μια τέτοια εκτίμηση πρέπει κατ' ανάγκη να γίνεται κατά περίπτωση.

28 Όσον αφορά την ύπαρξη συνωνύμων, η Πορτογαλική Κυβέρνηση ισχυρίζεται ότι οι αποτελούντες το σήμα όροι ανταποκρίνονται στο γράμμα και το πνεύμα του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, αυτό δε όχι επειδή δεν είναι οι μόνοι κατάλληλοι για να δηλώνουν, μεταξύ άλλων, ορισμένες ιδιότητες ή δυνατότητες ενός αγαθού. Πράγματι, παρά την ύπαρξη συνωνύμων, η καταχώριση ενός τέτοιου σήματος δεν μπορεί να επιτραπεί αν οι όροι που το αποτελούν περιορίζονται στη δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

29 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η αρμόδια αρχή για την καταχώριση των σημάτων πρέπει, οσάκις εξετάζει αίτηση καταχωρίσεως συνθέτου λεκτικού σήματος ως προς τους απολύτους λόγους απαραδέκτου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχεία β' ή δ', της οδηγίας, να λαμβάνει υπόψη όλα τα πραγματικά περιστατικά και τις λυσιτελείς περιστάσεις της συγκεκριμένης περιπτώσεως προκειμένου να καθορίσει αν, στα μάτια των ενδιαφερομένων κύκλων, το σήμα διακρίνει τα προϊόντα ή τις υπηρεσίες της οικείας επιχειρήσεως από εκείνα άλλων επιχειρήσεων.

30 Κατά την Επιτροπή, η εν λόγω αρχή πρέπει να παραπέμπει συναφώς στη γνώμη του μέσου καταναλωτή –ο οποίος έχει τη συνήθη πληροφόρηση, είναι προσεκτικός και ενημερωμένος– των προϊόντων ή των υπηρεσιών για τα οποία ζητήθηκε η προστασία, εντός του εδάφους για το οποίο ζητείται η καταχώριση. Στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής, πρέπει πάντοτε να λαμβάνονται ως βάση οι συγκεκριμένες περιστάσεις της υπό κρίση περιπτώσεως, οπότε κάθε γενικός κανόνας μπορεί να χρησιμοποιείται μόνον εν μέρει.

31 Η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι ένα σήμα αποτελούμενο από διάφορα στοιχεία, έκαστο των οποίων στερείται οποιουδήποτε διακριτικού χαρακτήρα ως προς τα οικεία προϊόντα ή τις υπηρεσίες, επίσης στερείται καθεαυτό, κατά γενικό κανόνα, εκτός της περιπτώσεως που καθιερώθηκε με τη χρήση, οποιουδήποτε διακριτικού χαρακτήρα υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο β', της οδηγίας. Τα πράγματα θα είχαν άλλως μόνον αν υπήρχαν πρόσθετες περιστάσεις, όπως μια τροποποίηση της γραφικής παραστάσεως ή της εννοίας του συνδυασμού των εν λόγω στοιχείων, οι οποίες θα είχαν ως αποτέλεσμα το σήμα να αποκτήσει ένα επιπλέον χαρακτηριστικό, το οποίο να το καθιστά — έστω και ελάχιστα— κατάλληλο, στο σύνολό του, για τη διάκριση των προϊόντων ή υπηρεσιών μιας επιχειρήσεως.

32 Κατά την Επιτροπή, ένα σήμα αποτελούμενο από στοιχεία, έκαστο των οποίων είναι περιγραφικό των προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες ζητείται η καταχώριση, είναι περιγραφικό το ίδιο, κατά γενικό κανόνα, εκτός της περιπτώσεως της καθιερώσεως με τη χρήση, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας. Τα πράγματα έχουν άλλως μόνον εάν υπάρχουν πρόσθετες περιστάσεις, όπως μια τροποποίηση της γραφικής παραστάσεως ή της εννοίας του συνδυασμού των εν λόγω στοιχείων, οι οποίες έχουν ως αποτέλεσμα να αποκτά το σήμα ένα επιπλέον χαρακτηριστικό που να το στερεί του περιγραφικού του χαρακτήρα.

Απάντηση του Δικαστηρίου

33 Κατά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ' της οδηγίας, δεν καταχωρούνται τα σήματα που συνίστανται αποκλειστικά από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν στο εμπόριο, προς δήλωση του είδους, της ποιότητας, της ποσότητας, του προορισμού, της αξίας, της γεωγραφικής προέλευσης ή του χρόνου παραγωγής του προϊόντος ή της παροχής της υπηρεσίας ή άλλων χαρακτηριστικών του προϊόντος ή της υπηρεσίας.

34 Κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου, οι διάφοροι λόγοι απαραδέκτου που απαριθμούνται στο άρθρο 3 της οδηγίας πρέπει να ερμηνεύονται ενόψει του γενικού συμφέροντος στο οποίο στηρίζεται καθένας από αυτούς (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 18ης Ιουνίου 2002, C-299/99, Philips, Συλλογή 2002, σ. I-5475, σκέψη 77, και Linde κ.λπ., προπαρατεθείσα, σκέψη 71, και της 6ης Μαΐου 2003, C-104/01, Libertel, Συλλογή 2003, σ. I-3793, σκέψη 51).

35 Όσον αφορά το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι η διάταξη αυτή έχει έναν σκοπό γενικού συμφέροντος, ο οποίος απαιτεί να μπορούν ελεύθερα να χρησιμοποιούνται από όλους τα σημεία ή οι ενδείξεις που περιγράφουν τις κατηγορίες προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες ζητείται η καταχώριση. Η διάταξη αυτή απαγορεύει, επομένως, τα εν λόγω σημεία ή ενδείξεις να μπορούν να χρησιμοποιηθούν μόνον από μια επιχείρηση λόγω της καταχωρίσεώς τους ως σήματος (απόφαση της 4ης Μαΐου 1999, C-108/97 και C-109/97, Windsurfing Chiemsee, Συλλογή 1999, σ. I-2779, σκέψη 25· προπαρατεθείσες αποφάσεις Linde κ.λπ., σκέψη 73, και Libertel, σκέψη 52).

36 Πράγματι, το γενικό αυτό συμφέρον συνεπάγεται ότι όλα τα σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν προς δήλωση των χαρακτηριστικών των προϊόντων ή υπηρεσιών για τις οποίες ζητείται η καταχώριση αφήνονται στην ελεύθερη διάθεση όλων των επιχειρήσεων, ώστε να μπορούν αυτές να τα χρησιμοποιούν περιγράφοντας τα ίδια χαρακτηριστικά των δικών τους προϊόντων. Τα σήματα που αποτελούνται αποκλειστικά από τέτοια σημεία ή ενδείξεις δεν μπορούν, επομένως, να αποτελέσουν αντικείμενο καταχωρίσεως, παρά μόνο μέσω της εφαρμογής του άρθρου 3, παράγραφος 3, της οδηγίας.

37 Για να θεωρηθεί περιγραφικό υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας ένα σήμα, το οποίο αποτελείται από νεολογισμό που απορρέει από τον συνδυασμό στοιχείων, όπως είναι αυτό για το οποίο πρόκειται στην κύρια δίκη, δεν αρκεί η διαπίστωση ως προς έκαστο των στοιχείων αυτών του ενδεχόμενου περιγραφικού χαρακτήρα τους. Αυτός ο χαρακτήρας πρέπει επίσης να διαπιστωθεί ως προς τον ίδιο τον νεολογισμό.

38 Εξάλλου, δεν απαιτείται τα σημεία ή οι ενδείξεις που συνθέτουν το σήμα και εμπίπτουν στο άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, να χρησιμοποιούνται όντως, κατά τον χρόνο της αιτήσεως περί καταχωρίσεως, για περιγραφικούς σκοπούς προϊόντων ή υπηρεσιών όπως εκείνα για τα οποία υποβάλλεται η αίτηση ή για χαρακτηριστικά γνωρίσματα των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών. Αρκεί, όπως υποδηλώνει το ίδιο το γράμμα της εν λόγω διατάξεως, τα ως άνω σημεία και οι ενδείξεις να μπορούν να χρησιμοποιούνται για τους ως άνω σκοπούς. Έτσι, κατ' εφαρμογήν της οικείας διατάξεως, είναι απαράδεκτη η καταχώριση λεκτικού σημείου αν, σε μία τουλάχιστον από τις ενδεχόμενες σημασίες του, είναι δηλωτικό χαρακτηριστικού γνωρίσματος των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών [βλ., υπό την έννοια αυτή, για τις πανομοιότυπες διατάξεις του άρθρου 7, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του κανονισμού (ΕΚ) 40/94 του Συμβουλίου, της 20ής Δεκεμβρίου 1993, για το κοινοτικό σήμα (ΕΕ 1994, L 11, σ. 1), απόφαση της 23ης Οκτωβρίου 2003, C-191/01 P, ΓΕΕΑ κατά Wrigley, Συλλογή 2003, σ. I-12447, σκέψη 32].

39 Κατά γενικό κανόνα, ο απλός συνδυασμός στοιχείων, έκαστο των οποίων είναι περιγραφικό χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία υποβάλλεται η αίτηση καταχωρίσεως, παραμένει ο ίδιος περιγραφικός των εν λόγω χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, ακόμη και αν ο συνδυασμός αυτός αποτελεί νεολογισμό. Πράγματι, το απλό γεγονός συνδέσεως αυτών των στοιχείων χωρίς να υπάρξει συναφώς ασυνήθιστη τροποποίηση, δηλαδή σε επίπεδο συντάξεως ή σημαντικής, μπορεί μόνο να έχει ως αποτέλεσμα ένα σήμα αποτελούμενο αποκλειστικώς από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν, στο εμπόριο, για τη δήλωση των χαρακτηριστικών των εν λόγω προϊόντων ή υπηρεσιών.

40 Πάντως, αυτός ο συνδυασμός μπορεί να μην είναι περιγραφικός, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, υπό την προϋπόθεση ότι δημιουργεί εντύπωση επαρκώς απομακρυσμένη από αυτήν που παράγει η απλή ένωση των εν λόγω στοιχείων. Προκειμένου για λεκτικό σήμα, που προορίζεται να ακούγεται όσο και να διαβάζεται, αυτή η προϋπόθεση θα πρέπει να πληρούται όσον αφορά τόσο την ακουστική όσο και την οπτική εντύπωση που δημιουργεί το σήμα.

41 Επομένως, ένα σήμα, αποτελούμενο από νεολογισμό, τον οποίο συνθέτουν στοιχεία έκαστο των οποίων είναι περιγραφικό χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία υποβάλλεται η αίτηση καταχωρί-

σεως, είναι το ίδιο περιγραφικό των εν λόγω χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, εκτός αν υφίσταται αντιληπτή διαφορά μεταξύ του νεολογισμού και του απλού αθροίσματος των στοιχείων που το αποτελούν, πράγμα που προϋποθέτει ότι, λόγω του ασυνήθους χαρακτήρα του συνδυασμού σε σχέση με τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες, ο νεολογισμός δημιουργεί μια επαρκώς απομακρυσμένη εντύπωση από αυτή που παράγει η απλή ένωση των ενδείξεων που προσφέρουν τα στοιχεία που το αποτελούν, ώστε αυτός να κατισχύει του αθροίσματος των εν λόγω στοιχείων.

42 Για να εκτιμηθεί αν ένα τέτοιο σήμα εμπίπτει στον λόγο απαραδέκτου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, δεν έχει σημασία αν υφίστανται ή όχι συνώνυμα που καθιστούν δυνατή τη δήλωση των αυτών χαρακτηριστικών των προϊόντων ή υπηρεσιών που αναφέρονται στην αίτηση καταχωρίσεως. Συγκεκριμένα, η διάταξη αυτή προβλέπει μεν ότι, για να εμπίπτει στον λόγο απαραδέκτου της καταχωρίσεως που αυτή διατυπώνει, το σήμα πρέπει να αποτελείται «αποκλειστικά» από σημεία ή ενδείξεις που μπορούν να χρησιμεύσουν προς δήλωση των χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των οικείων προϊόντων ή υπηρεσιών, αντιθέτως όμως, δεν απαιτεί τα σημεία αυτά ή οι ενδείξεις αυτές να αποτελούν τον αποκλειστικό τρόπο δηλώσεως των εν λόγω χαρακτηριστικών.

43 Επομένως, στα υποβληθέντα ερωτήματα πρέπει να δοθεί ως απάντηση ότι το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας έχει την έννοια ότι ένα σήμα, αποτελούμενο από νεολογισμό, τον οποίο συνθέτουν στοιχεία έκαστο των οποίων είναι περιγραφικό χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία υποβάλλεται η αίτηση καταχωρίσεως, είναι το ίδιο περιγραφικό των εν λόγω χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, εκτός αν υφίσταται αντιληπτή διαφορά μεταξύ του νεολογισμού και του απλού αθροίσματος των στοιχείων που το αποτελούν, πράγμα που προϋποθέτει ότι, λόγω του ασυνήθους χαρακτήρα του συνδυασμού σε σχέση με τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες, ο νεολογισμός δημιουργεί μια επαρκώς απομακρυσμένη εντύπωση από αυτή που παράγει η απλή ένωση των ενδείξεων που προσφέρουν τα στοιχεία που το αποτελούν, ώστε αυτός να κατισχύει του αθροίσματος των εν λόγω στοιχείων.

Για να εκτιμηθεί αν ένα τέτοιο σήμα εμπίπτει στον λόγο απαραδέκτου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', της οδηγίας, δεν έχει σημασία αν υφίστανται ή όχι συνώνυμα που καθιστούν δυνατή τη δήλωση των αυτών χαρακτηριστικών των προϊόντων ή υπηρεσιών που αναφέρονται στην αίτηση καταχωρίσεως.

Επί των δικαστικών εξόδων

44 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Πορτογαλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή, που κατέθεσαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (έκτο τμήμα),

κρίνοντας επί των ερωτημάτων που του υπέβαλε με απόφαση της 26ης Ιουνίου 2000 το Benelux-Gerechtshof, αποφαίνεται:

Το άρθρο 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, της πρώτης οδηγίας 89/104/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, για την προσέγγιση των νομοθεσιών των κρατών μελών περί σημάτων, έχει την έννοια ότι ένα σήμα, αποτελούμενο από νεολογισμό, τον οποίο συνθέτουν στοιχεία έκαστο των οποίων είναι περιγραφικό

χαρακτηριστικών γνωρισμάτων των προϊόντων ή υπηρεσιών για τα οποία υποβάλλεται η αίτηση καταχωρίσεως, είναι το ίδιο περιγραφικό των εν λόγω χαρακτηριστικών γνωρισμάτων, υπό την έννοια του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, της οδηγίας, εκτός αν υφίσταται αντιληπτή διαφορά μεταξύ του νεολογισμού και του απλού αθροίσματος των στοιχείων που το αποτελούν, πράγμα που προϋποθέτει ότι, λόγω του ασυνήθους χαρακτήρα του συνδυασμού σε σχέση με τα εν λόγω προϊόντα ή υπηρεσίες, ο νεολογισμός δημιουργεί μια επαρκώς απομακρυσμένη εντύπωση από αυτή που παράγει η απλή ένωση των ενδείξεων που προσφέρουν τα στοιχεία που το αποτελούν, ώστε αυτός να κατισχύει του αθροίσματος των εν λόγω στοιχείων.

Για να εκτιμηθεί αν ένα τέτοιο σήμα εμπίπτει στον λόγο απαραδέκτου του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ΄, της οδηγίας 89/104, δεν έχει σημασία αν υφίστανται ή όχι συνώνυμα που καθιστούν δυνατή τη δήλωση των αυτών χαρακτηριστικών των προϊόντων ή υπηρεσιών που αναφέρονται στην αίτηση καταχωρίσεως.

Σκουρής Gulmann Cunha Rodrigues

Schintgen Macken

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 12 Φεβρουαρίου 2004.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος

Β. Σκουρής